

Opmars laurierkers; verspreiding door vogels en klimaatverandering

Baudewijn Odé & Ruud Beringen, FLORON

Het succes van exotische planten en dieren is afhankelijk van eigenschappen van de soort en van de nieuwe omgeving waar de soort terecht komt. Om zich niet alleen te vestigen maar daarna ook uit te breiden, hebben planten allerlei verspreidingsmechanismen. Ze kunnen zich vegetatief met wortelstokken of uitlopers uitbreiden, of plantdelen kunnen met water meedrijven en op nieuwe plekken wortelen. Zaden kunnen verspreiden via water, door de lucht of via de vacht van dieren. Een zeer succesvolle manier van verspreiding is via bessenetende vogels.

In veel tuinen en parken worden allerlei soorten besdragende uitheemse planten aangeplant. Vogels – met name lijsterachtigen, spreeuwen en duiven – zijn gek op de sappige bessen. De meeste zaden worden gewoon weer uitgepoept en kunnen op een geschikte plek opnieuw uitgroeien. Als je wilt zoeken naar dit soort jonge struiken, moet je dus kijken op plekken waar vogels graag poepen, naast weidepaaltjes of muren, onder heggen, onder vrijstaande struiken en bomen of in bosranden.

Exotische besdragers profiteren volop van verspreiding door vogels. Het is ook een van de redenen van het succes van Amerikaanse vogelkers en Amerikaans krentenboompje. Een meer recente ontwikkeling zijn de Cotoneasters die zich in de duinen verspreiden. Er zijn meer besdragende soorten die pas net lijken te profiteren van vogels.

Een voorbeeld is laurierkers (*Prunus laurocerasus*), een forse, altijdgroene, uit Zuidoost-Europa en Turkije afkomstige, struik met grote glimmende bladen en in de herfst zwarte bessen. Alhoewel de bladen vanwege de blauwzuurverbindingen behoorlijk giftig zijn – naar verluid zou 1 kilo blad een koe kunnen doden – worden de bessen graag door vogels gegeten. Deze soort duikt meer en meer op in de Nederlandse bossen, nu vaak nog als enkele decimeters hoge jonge struik. Als deze planten ruimte en tijd krijgen, kunnen ze uitgroeien tot een ondoordringbaar struweel, waar geen enkele plant meer onder wil groeien. In dit opzicht vertoont de struik veel overeenkomst met de Pontische Rhododendron.

Takken van Portugese laurierkers.

(Foto: Francisco Clamote, <http://flora-on.pt/>)

In Midden-Europa is geconstateerd dat laurierkers en andere altijdgroene, warmteminnende soorten zich de laatste decennia sterk uitbreiden. Dit verschijnsel wordt in Duitstalige landen wel aangeduid met “Laurophyllisiering”. Veel van deze zich uitbreidende altijdgroene soorten zijn neofyten die zich vanuit stedelijk gebied verspreiden naar de omliggende bossen. Zomergroene loofbossen krijgen zo hoe langer hoe meer het karakter van een altijdgroen laurierbos. Deze recente uitbreiding van altijdgroene soorten wordt wel in verband gebracht met klimaatverandering. Ook in Nederland lijkt er enig verband te zijn tussen het toenemend aantal waarnemingen en zachte winters.

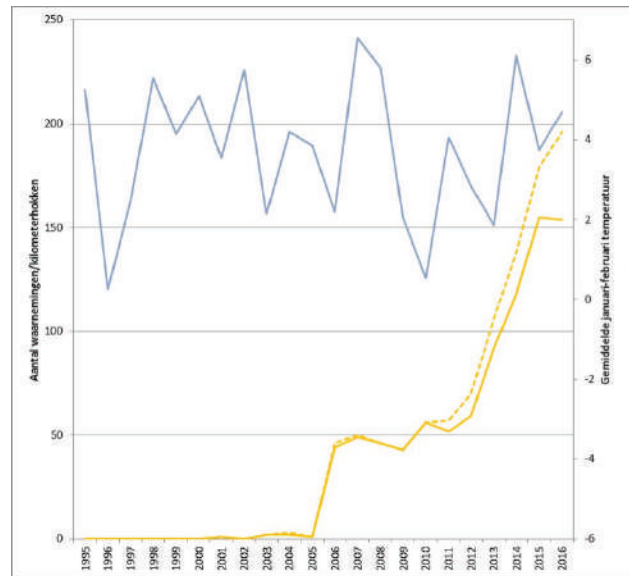
Bladen van laurierkers. Rechts de veel aangeplante laagblijvende, smalbladige vorm. De rode cirkels geven de plek aan waar de klieren op de bladonderzijde te zien zijn. (Foto Baudewijn Odé).

Takken van laurierkers. (Foto Baudewijn Odé)

De eerste gedocumenteerde waarnemingen van verwildering bij laurierkers dateren van rond 2000, midden in een periode (1998-2002) met relatief milde winters. In de periode na 2011, eveneens een periode met relatief milde winters, neemt het aantal kilometerhokken waaruit de soort gemeld wordt ieder jaar toe.

Laurierkers is een geliefde tuinplant en wordt vooral veel in heggen aangeplant. Er zijn tientallen cultivars in de handel. De laagblijvende, smalbladige cultivar ‘Otto Luyken’ wordt vaak aangeplant in stedelijke beplantingen. Een andere soort, de ‘Portugese laurierkers’ (*Prunus lusitanica*), is ook regelmatig in tuinen te vinden.

Aantal km-hokken met waarnemingen van laurierkers (gele lijn) en totaal aantal waarnemingen van laurierkers (gele gestippelde lijn) per jaar uitgezet tegen de gemiddelde wintertemperatuur in de periode januari-februari (blauwe lijn) voor de periode 1995-2016. (Bron: NDFF & <http://cdn.knmi.nl/knmi/map/page/klimatologie/gegevens/maandgegevens/>).

Van deze laatste soort verwachten we ook dat ze via vogels ergens in de natuur kan opduiken, maar van deze soort zijn nog weinig waarnemingen bekend. Omdat ze allebei wintergroen zijn, kun je ze in de winter extra goed vinden. We zijn benieuwd naar nieuwe waarnemingen van beide soorten.

Detail van de klieren aan de bladonderzijde van het blad van de laurierkers. (Foto Baudewijn Odé)

De kenmerken waarmee beide soorten altijdgroene laurierkersen van elkaar kunnen worden onderscheiden zijn:

Portugese laurierkers (*Prunus lusitanica*)

- Bladen aan de onderzijde bij de bladbasis zonder klieren
- Bladrand gezaagd
- Bladstelen in het algemeen donkerrood
- Bloeiwijze (8)10-25(28) cm lang, veel langer dan de bladen

Laurierkers (*Prunus laurocerasus*)

- Bladen aan de onderzijde bij de bladbasis ter weerszijden van de middennerf met 2-6 extraflorale honingklieren
- Bladrand glad of onduidelijk gekarteld-gezaagd
- Bladstelen groen
- Bloeiwijze 7-15 cm lang, korter dan de bladen of soms iets langer